

Henrik Denman

En af de store danskere malere for godt 100 år siden er Jens Adolf Jerichau. Han levede et kort, intenst liv med malerkunsten, hans produktive periode strakte sig blot over en kort årrække, og kun 25 år gammel begik han selvmord i Paris.

Trods sin betydning for den danske kunstverden er han ikke synderligt kendt i den brede offentlighed. Og hvad endnu færre ved, så blev han født i Roskilde.

Hans fødselsdato er den 12. december 1890. Forældrene, Holger og Anna Frederikke Jerichau, var i juli 1890, altså fem måneder inden Jens Adolf Jerichaus fødsel, flyttet ind i en lejlighed i Hørsholm. Holger Jerichau havde lejet en bolig i Kavalerbygningen, også kendt som Det store domistikhus. Det var en del af bygningskomplekset omkring Hørsholm Slot. Bygningen var opført af generalbygmester Lauritz de Thurah ca. 1744, altså nogle år efter 1733-36, hvor han byggede Palæet i Roskilde.

Forældrene boede altså et godt stykke vej fra Roskilde i december 1890. Det var dog ikke tilfældigt, at Roskilde blev hans fødeby. Morens forældre boede i Algade 27, og her opholdt hun sig i en periode, da hun skulle føde.

I dag huser bygningen tæt på Roskilde Kloster en fotoforretning, men for 130 år siden boede brandinspektør Georg Emil Birch og Frederikke Birch i huset – og de var forældre til Jens Adolfs mor.

Familie i Roskilde

Familien Birch havde oprindeligt boet på Als, men måtte efter nederlaget i 1864-krigen flygte til Danmark – og det blev til Roskilde. Brandinspektøren var en kendt skikkelse i Roskilde. Ved siden af sit hverv omgikkes han kunstinteresserede borgere. Han færdedes således i den gamle domorganistbolig i Bondetinget, hvor domorganist Hans Matthison-Hansen boede. Her levedes livet i store træk i stilhed uden større festligheder, men man omgikkes nogle få af byens kendte familier, bl.a. Maglekilde-Petersen, Farver Hammer og så brandinspektør Birch.

Bedsteforældrenes hjem i Roskilde blev Jens Adolf Jerichaus andet tilholdssted. Han blev døbt i Hørsholm Kirke den 12. maj 1891 med det fulde navn Emil Jens Baumann Adolf Jerichau. Når faren var på en af sine mange rejser i udlandet og efterlod familien hjemme, boede han skiftevis hos sin mors forældre i Roskilde og i Kavalerboligerne i Hørsholm.

I 1898 rejste han med faderen til Istrien ved Adriaterhavet, og da faderen døde blot to år senere, blev Jens Adolf sat i pleje hos familien i Roskilde. Han blev indskrevet i Roskilde Latinskole. Det varede kun et år, for året efter døde bedstefaren, og hans bedstemor flyttede til København, hvor drengen kom i skole.

Skæbnefyldte temaer

Den stærke oplevelse af et nært tilhørsforhold til slægten, oplevelsen af de tidligt afdøde og fornemmelsen af at stå alene med arven forlod aldrig Jerichau. Han led under en kraftig moderbinding, og det blev skæbnefyldte temaer i hans liv.

Som 19-årig begyndte han sin kunstneriske karriere med en uddannelse på Kunstakademiet, hvor han blev uddannet i 1909-13. Det var ikke tilfældigt, at kunsten strømmede gennem hans årer. Han kom ud af en kunstnerisk familie.

Han var opkaldt efter sin bedstefar, Jens Adolph Jerichau, der efter Thorvaldsens død blev betragtet som Danmarks største billedhugger, direktør for Kunstakademiet, overøst med europæiske hædersbevisninger, men mod slutningen af sit liv indesluttet i selvvalgt isolation.

Hans farfar mødte i Rom den tysk-polske malerinde, Elisabeth Baumann, der som maler og skribent havde vakt både kritik og begejstring i Danmark. Parret giftede sig og fik ni børn. De boede i flere perioder i udlandet, oplevede både anerkendelse og modgang i kunstverdenen. To af deres sønner blev malere – den ene, Holger H. Jerichau, var Jens Adolf Jerichaus far. Han blev kendt som landskabsmaler, som levede det meste af sit liv i udlandet, især i Italien, det sydlige Rusland og Indien.

Central figur

Selv om Roskilledrengen døde ung, levede han et oplevelsesrigt liv, hvor han nåede at sætte sig varige spor. Han tog tidligt tidens åndelige strømninger til sig og tog på udenlandsrejser, hvor han var sammen med flere af tidens kunstnere. I sine landskaber og kompositioner bragte han farven ind i dansk kunst på en måde, ingen havde set før.

Jerichau arbejdede hårdt og forsøgte at forene klassiske europæiske traditioner med de moderne ideer, han fandt hos malere som Paul Gauguin, Paul Cézanne, Vincent van Gogh og Edvard Munch. Hans kunst blev præget af en stadig dialog mellem tradition og modernitet.

Han blev således på mange måder en central figur i dansk kunsthistorie, selv om han ikke er kendt af mange uden for den etablerede kunstverden. Han nåede at male betydelige værker i den store stil, som var inspireret af renæssancens mestre og samtidens franske kunst.

Kærlighed og krise

Jens Adolf Jerichau rejste ud i Europa omkring udbruddet af Første Verdenskrig med en kvinde, han elskede. Hun havde fire børn og var noget ældre end maleren, og deres kærlighedsrejse bragte nogle af de finest forløste elektriske landskabsbilleder med palmer og lysende azurblåt hav med sig.

Mens han opholdt sig i Frankrig i 1912 og igen i 1915 og i Spanien samme år, malede han en række landskabsbilleder, der med deres stærke forenkling af motivet og brugen af rene farver blev et nybrud i dansk kunst. Picasso inviterede ham på en malerrejse til Bretagne.

Han blev en inspiration for senere generationer af danske malere, ikke mindst Asger Jorn og Per Kirkeby, som selv fremhævede hans betydning for deres egen kunst.

Selv om Jens Adolf Jerichau i mange år har levet en skyggetilværelse i den danske offentlighed, vil der i 2021 blive skabt fornyet interesse for ham. Kunstmuseet Louisiana planlægger en den hidtil største udstilling af hans værker. For at så mange værker som muligt kan komme med i udstillingen, efterlyser Louisiana værker malet af ham. Museet ved, at der eksisterer mange værker fra hans hånd, men man ved ikke, hvor de er.

Livet igennem oplevede han sin mor som en streng dommer. I hendes øjne valgte han rent socialt kun det forkerte. En homoseksuel flirt satte ham som yngre fri til at se sig selv som følelsesmenneske. I næste fase var det hans udkårne, der ikke var fin nok. Hun endte med at afbryde forholdet under deres lange udlandsrejse, alt imens Jens Adolf ved en stor udstilling på Den Frie forsøgte at skrabe penge sammen til giftermålet.

Nederlaget rumsterede i kulissen – storhed og fald. Skæbnerne i det virkelige liv går durk ind i den vilde billedverden, som Jens Adolf Jerichau malede med kardinaler, løver og gotiske hvælvinger. Det var en slagen mand, der satte pistolen for tindingen og begik selvmord i Paris 16. august 1916. Der gik imidlertid hele fem år, inden han kunne begraves på Hørsholm kirkegård, hvor man i dag kan se hans gravsted.

J.A. Jerichau selvportræt 1909

Jens Adolf Jerichaus (1890-1916) livsværk blev skabt på kun fire år, men kom til at få afgørende betydning for udviklingen af dansk kunst i det tidlige 20. århundrede.

Både Asger Jorn og Per Kirkeby pegede på Jerichaus betydning som den kunstner, der bragte modernismen til Danmark og inspirerede dem. I denne præsentation af Museum Jorns samling af Jerichaus værker og arkivalier rettes fokus på Jerichau som brydningsfigur. Præsentationen formidler en dramatisk kunstnerkarriere, der endte med et tragisk selvmord. Værkerne giver et indtryk af hvordan 1800-tallets naturalistiske skildringer af landskaber og klassiske figurer afløses af et ekspressivt formsprog.

I et brev til sin biografist, Troels Andersen, beskrev Asger Jorn kernen i Jerichaus kunstneriske arbejde med begejstring:

"Det uvæsentlige i Jerichaus produktion er hans anvendelse af de klassiske billedmotiver, græske, kristne og nordiske (Loke). Det væsentligste er hans anvendelse af store dramatiske kompositioner, hans arbejde i den store stil, og her er det væsentligste det, der viser ud over klassiske kompositionsformer mod friere nye kompositionsformer."

Hæcuba 1916

Fremstillingen i templet 1914

Matroses dans 1912

Under the Plane Trees - Bandol - 1915